

„Sodródunk fátyol-szárnyakon” Kiss Anna:
Lepkék útján a lélek,
Kortárs, 2012.

Lélekutazásra, bolyongásra hív – időben és térben, valóságban és álmovilágban – legújabb versgyűjteményével (*Lepkék útján a lélek*) Kiss Anna. A kötet írásai szerves folytatását mutatják annak a költői szemléletnek – egyben szellemi és formai kísérletnek –, amely legutóbbi könyveit is jellemezte: egyfajta látomásos-mitikusság itatja át ezt a költészetet. „Álom és valóság állandó interferenciája, visszatérő motívumok, ráolvasásszerű ismétlések s a belőlük áradó kristálytisza versbeszéd metafizikus távlatot nyer: mindent összezáraz ez a világ: alsó és felső létet, eget és földet, elszállt lelkeket, szerelmeket, barátokat, mestereket, az ifjúságot, egy egész életet” – olvashatjuk a kötet kiadói ajánlásában.

A mesék életünk részei. És minden élet maga is egy-egy mese. Vagy mesetörredék. Nem kizárólag rajtunk múlik, hogy egész mesét élünk-e meg. De elsősorban mégis magunk vagyunk a felelősek a történetekért. Miként azt Kiss Anna is megállapítja: „van, ki eldobja ezüstjét, / meséit menti a / halálos ég alatt...” (*Közel vagy, mint felhőid*). Az idő azonban változik, ahogy az időben változunk mi magunk is. Van úgy, hogy szerepet cserélünk. Van úgy, hogy álmokat. De sorsunk bárhogya is alakuljon, feladatunk ugyanaz: élni az élhetőt, alkotni, új életet teremteni („máshogy dúlnak a / hadak ma, az / álmot adják-veszik, / ne hibáztasd magad, / növessz fát, tégy rá / madarat”), hogy aztán szemfedőként megtaláljon bennünket az eldobott-elherdált vén ezüst, amelyiknek immár végérvényesen csak az egyik oldala a miénk: „a vén ezüst / bejárja a // világot, // de túlfelén / az írás // elveszett”.

A kötet idézett nyitó verse mintegy foglalatát adja Kiss Anna versvilágának. Ugyanakkor fölvezeti azokat a motívumokat, amelyek a könyv további lapjain vissza-visszatérnek. Az első ciklus (HOL) füzerei már címükkel is egy sajátos közegebe invitálnak. Egy-egy verscím bennem *franyo aatoth*, Párizsban élő, de idehaza is gyakran kiállító magyar származású festőművész képeit és – néhol abszurdba hajló – címadásait idézte fel (pl. *Bolond nő, kabát nélkül*). Kiss Annától nem áll távol az abszurd, de csak annyira van jelen költészetében, amennyire mindennapjainkban is. Mert világunkat mi alakítjuk, mi for-

máljuk, s ha követjük az intelmet („a világnak / Te mondd, mi mennyi” – *Sárangyalok háza*), akkor a mi akaratunk szerint változik, ahogy kívánságaink is a mi akaratunkat és bátorságunkat tükrözik („almát az dob a vízbe, aki / mer is hármat kívánni” – *Bolond nő, kabát nélkül*).

Alapvetően azonban – talán mert sok hatalmat vindikált magának az idők során – „az ember / fél magától”. Félelmetessé nőtt. Az akarat, a szándék talán nem mindenhol ér össze a cselekedetekkel, a tettekkel s azok eredményével: „Sok száz éves / szövés / nagy rendje összedől, / míg vásik, / mélyét fölfedi, / rejtett szállal egy / másik történet kezd / alóla látszani” (*Élem hát a meséket*). Ugyanakkor a romlás, a pusztulás nemcsak a vég, hanem mindig valaminek a kezdete is: „Minden hónap / halálos, / minden hónap / kilencedik” (*Szól, szól a régi dob*).

A második ciklus (TÚL) címe mintha válaszolna az első ciklus helymeghatározásra utaló kérdésére (HOL). Ugyanakkor nemcsak térbeli, hanem időbeli viszonyításként is értelmezhető.

Ez a sok hangra épülő, oratóriumszerűen szerkesztett, dramatizáló és lírai elemek elegyítésére alapozott vízió sokszínű és sokféle emberi lélekállapotot tár elénk. Szereplőit (Vadszegfűs nő, almamoly, Szivi, Szivi volt pasija, Orgonahangoló, fátyolkák stb.) akár be is azonosíthatnánk. Élők és halottak, valakik és senkik, életüket eszmékre és igazságra föltevők és kistílú csirkefogók, küzdők és árulók, áldozatok és csak önmagukkal törődő, félrehúzódo percmberkéek. Vagyis mi – mindannyian.

A szerző úgy teremt sajátos atmoszférát, hogy – bár az egész gondolatsor szinte ködben úszik, és valószerűtlen könnyedséggel lebeg egy meghatározhatatlan dimenzióban, ahol az idősíkok is összefolynak, s mintha a térnek sem lennének határai –, ennek a víziószerű álmovilágban játszódó „történetnek” mégis vannak nagyon is éber kitekintései a múltra, jelenre.

„Mi a menekülés / bajnokai vagyunk” – állapítja meg keserűen az egyik szereplő. A miértre mindannyian tudjuk a választ. A menekülést többnyire kényszer szüli. „Hajnal felé a / szél már üres töltényeket,

/ zászlót sodort, / felkeltette a vizeket, / menekültekkel hajókat / rakott le távoli partokon, // az én világom / vérzett, // végül minden / mindennel elvegyült, / vér, hajók, a / felkelés végnapjai, a // betűk a falakon!” Az utalás 1956-ra egyértelmű. De nemcsak elbukott forradalmak, vesztés szabadságharcok szórták szét nemzetünket. A menekülés ennél sokrétűbben értelmezhető: menekülés a döntés, a felelősségvállalás elől, a kapcsolatokból („Sodródunk / fátyolszárnyakon /... / elveszítve egymást”), de mégis legfőképpen: menekülés a múltunk elől, amivel nem tudunk, nem merünk és akarunk szembenézni. Világunk azért álságos és hamis, mert itt ma is „süket beszél a / vakkal”, és nincsenek kapaszkodók, támaszok: „már a bölcsőben / egyedül vagyunk”.

A saját magunk teremtette törésvonalak, a szakadás, az elembertelenedés, az értelmetlen pusztítás, a tomboló terror sajátos, szinte feldolgozhatatlan pszichológiai helyzetet teremtett. Ennek abszurditását a Sebhelyes fogalmazza meg: „Szerelemről / meséljtek. A tej szagát sem / feledtük, s már / megvolt az ítélet, // kötelünkről a számlát / anyánknak már postára adták”.

Az álomszerűen egymásra vetülő, ködzavaros rebbenésekből egyszer-egyszer valódi helyszínek (a Fény utca, Calgary – ahogy az előző ciklusban is a terézvárosi Epreskert) és valóságos helyzetek („Majd szétválk a lomb, // s egy cellaajtóra látsz”) elevenednek meg. Ezek köré építi a szerző azt a lélektani helyzetet, amelyből a szereplők szemlélik egymást és önmagukat. Vannak, akiket bezártak, vannak, akik bezárkóztak. Becsukott ajtók, elfüggönyözött ablakok mögött megnyithatatlan lelkek nyüszítenek szeretetre éhesen. És hiába a szárnyak hitt kezek: nem repülhetsz és „nem ölelhetsz / mindenkit”.

A jelenben futó gondolati-asszociációs utak (lásd Szivi és pasija egy-egy párbeszédét) folyton összemossódnak a múlt emlékeivel, és álomszerű, kaotikus jelenések sorát közvetítik. Látszat és valóság él szoros szimbiózisban („Néha engem is / megtéveszt a látszat! // Minden látszat. // Fenét. // Esküszöm, hogy a / lórúgás valódi”). Mindezt tetézi az ismétlődő gyász feloldhatatlan fájdalma: „A Templomépítő halott”. (A vesztés mindannyiunké – s lám, nemcsak a barcelonai Gaudí, immár Makovecz is halott.)

A harmadik ciklus mintegy *függelékként* kapcsolódik az első kettőhöz. A korábbi motívumok (vadszegfű, lepkék, falak, süket és vak) itt is visszatérnek. Ahogy a gyász is folyamatosan jelenlévő eleme

ciklusban sorjázó verseknek: „a múlt lepkéje // ér át a ködön, // a múlt lepkéje, / de átér-e a / változás fűvére, / magunkra hordott / halmok fölött” (*A múlt lepkéje*). A halmok, a sírhantok mindennapjaink jelenvalóságai. Ők a kapocs jelen és múlt között.

E ciklusban állít emléket a szerző egyebek mellett a pályatárs Páskándinak, akinek halálával a „nomád dal” elhangolódott (*Lefüggő szál*), vagy a korábban említett jeles építésznek, Makovecz Imrének, „ki / magát építi / templomába” (*Nagy ősz, harangok évszaka*). Magától értetődő természetességgel folytat párbeszédet az elhunytakkal, hiszen művükkel, emlékükkkel bennünk „tovább élnek a / holtak” (*Ahol*). S ez a tudat az elmúlás, az elvesztés fájdalmát némiképp enyhítheti, hiszen gyakran támad az a kínzó érzésünk, hogy életükben valamit elmulasztottunk, valami pótolhatatlant nem beszéltünk meg, nem mondtunk ki, nem adtunk a tudtukra. Így azonban van idő. Hisz a fájdalomra hangolt szavak mögött ott feszül a cáfolhatatlan tény: „a holtak / nem sietnek” (*Lefüggő szál*).

Ugyancsak visszatér és jelen van az örökös lázadás motívuma is: „kell még egy // áldozat, // hajnal felé / már utcakő a / kézben...” – írja a több irányú célzást sejtető *Októberek* című versében.

Végezetül pedig a borongós, keserű hang mögül felsejlik a rezignált tárgyilagosság, s a számvetésként is értékelhető gondolat: „világ végére / értem, tudom, / mi reng a / mélyben” (*Távolodó*). S innentől minden mondat fölösleges, mert „betelt a föld / üres szavakkal” (*Áradás*).

Furcsa világba kalauzol Kiss Anna versgyűjteménye: egy mitikus, balladisztikus – szinte Huszárik Zoltán filmjeit idéző, majdnem semmiben lebegő – világba, az ébrenlét és az álom határmezsgyéjére. A visszhangszerűen visszatérő mondatok, mondatfoszlányok monoton mormolása olykor altatja az olvasó tudatát, máskor figyelmet kelt, kapcsolatot, kapcsolódási pontot jelez. A változó idősíkok, a múltban gyökerező, de a múlt szorításából szabadulni képtelen jelen tragikus vesződése, önostorozása sejlik fel a sorok mögül. Kiss Anna szövegei valóságok személyes élete (és a mi életünk) különböző – olykor nyomasztó emlékekkel terhelt – szaka-szaiból. Az archaikusnak ható szövegszerkesztéssel, a ráolvasásszerű ismétlésekkel fölerősíti a mondani-valót. Jó szívvel ajánlom az olvasók figyelmébe.

Oláh András